

Základní lidská práva a svobody a jejich zakotvení v právním řádu ČR

Eva Bajzová

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva BAJZOVÁ**
Studijní program: **B 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**

Téma práce: **Základní lidská práva a svobody a jejich zakotvení
v právním řádu ČR**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Vymezte základní znaky a pojmy Listiny základních lidských práv a svobod.
- Popište stručný historický vývoj Základních lidských práv a svobody.
- Stanovte významné dokumenty související s ochranou LPZS v Evropě (Evropské unii) a všeobecnou deklaraci Lidských práv.

II. Praktická část

- Uveďte praktické příklady a porovnejte se zákony.

Závěr

Rozsah práce: cca 40 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

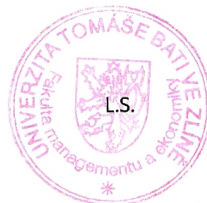
Seznam odborné literatury:

- [1] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
- [2] Listina základních práv a svobod č.2/1993 Sb., jako součást ústavního pořádku České republiky.
- [3] FLEGL, V. Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. Praha: C.H.Beck, 1997. 273 s. ISBN 80-7179-149-0.
- [4] ZOUBEK, V. Lidská práva – globalizace – bezpečnost. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 1997. 510 s. ISBN 97-80-7380-026-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Petr Šimek**
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
Datum zadání bakalářské práce: **17. března 2008**
Termín odevzdání bakalářské práce: **23. května 2008**

Ve Zlíně dne 17. března 2008

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkan

doc. RNDr. René Wokoun, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Základní lidská práva a svobody a jejich zakotvení v právním řádu ČR. Práci jsem rozdělila do čtyř částí. V první části se zmiňuji o historii lidských práv a zabývám se základními znaky a pojmy, které se k lidským právům a svobodám vztahují. Druhá část charakterizuje Všeobecnou deklaraci lidských práv stejně tak jako jiné mezinárodní dokumenty, které se lidských práv týkají. Třetí část práce se vztahuje k jednotlivým článkům listiny, a to k článku 1. a dále pak k článkům 5 - 16. Můj vlastní pohled a názor, společně s určitými legislativními návrhy, pak shrnuji ve čtvrté, finální části mé práce.

Klíčová slova: Listina základních práv a svobod, základní lidská práva a svobody, právo na život, nedotknutelnost osoby, všeobecná deklarace lidských práv, euthanasie, ochrana dítěte, násilí.

ABSTRACT

The theme, I have chosen for my Bachelor paper, deals with the topic of The Bill of Rights and Its Incorporation in the Czech System of Law. The topic is divided into four separate sections. The first one deals with the history of human rights as well as with the basic terminology characteristic in this sphere. The second part describes The Declaration of Human Rights along with the other international documents dealing with the topic of human rights. The third section concerns the particular articles, above all the 1st article and then the articles from number 5 - 16. My own point of view as well as some of my suggestions for legislation changes are concluded in the final part of my paper.

Keywords: The Bill of Rights, the rights, right to life, personal immunity, The Universal Declaration of Human Rights, euthanasia, child protection, violence.

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. Petru Šimkovi, za odborné vedení a pomoc, za poskytnuté konzultace a také za věcné připomínky k mé bakalářské práci.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 HISTORIE A ZÁKLADNÍ ZNAKY A POJMY LISTINY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD	9
1.1 HISTORIE LIDSKÝCH PRÁV	9
1.2 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	11
1.3 LIDSKÁ PRÁVA.....	13
1.4 PRÁVA A SVOBODY	14
1.5 SUBJEKT A OBJEKT	15
1.6 OMBUDSMAN – VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV	15
1.7 KLASIFIKACE ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	16
1.6 OCHRANA LIDSKÝCH A ZÁKLADNÍCH PRÁV ÚSTAVNÍM SOUDEM	17
Mezinárodněprávní ochrana lidských práv.....	18
2 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY	19
2.1 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV	19
2.2 MEZINÁRODNÍ ÚROVEŇ A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY.....	19
2.2.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	19
2.2.2 Evropská sociální charta	20
2.2.3 Charta OSN.....	20
2.2.4 Další smlouvy:	21

3	ZÁRUKY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD ZAKOTVENÉ V PRÁVNÍM ŘÁDU.....	25
3.1	SVOBODA A ROVNOST (ČL.1)	25
3.2	ZPŮSOBILOST K PRÁVŮM (ČL. 5).....	26
3.3	PRÁVO NA ŽIVOT (ČL. 6).....	27
3.4	NEDOTKNUTELNOST OSOBY (ČL.7)	28
3.5	OSOBNÍ SVOBODA (ČL.8).....	29
3.6	NUCENÉ PRÁCE A SLUŽBY (ČL. 9)	30
3.7	OCHRANA OSOBNOSTI (ČL. 10).....	31
3.8	VLASTNICKÉ PRÁVO, DĚDĚNÍ, DANĚ (ČL. 11)	32
3.9	NEDOTKNUTELNOST OBYDLÍ (ČL. 12).....	33
3.10	LISTOVNÍ TAJEMSTVÍ (ČL. 13).....	34
3.11	SVOBODA POHYBU A POBYTU (ČL. 14)	35
3.12	SVOBODA MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ, NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ A BEZVĚRECTVÍ. (ČL. 15)	36
3.13	SVOBODA NÁBOŽENSTVÍ A VÍRY (ČL. 16)	36
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
4	PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV	39
	ZÁVĚR.....	45
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	48
	SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Každý stát má povinnost zakotvit lidská práva a svobody do právního řádu. V České republice jsou lidská práva ustanoveny v Listině základních práv a svobod na ústavní úrovni, která je podle čl. 3 a čl. 112 Ústavy ČR součástí ústavního pořádku České republiky. Listina byla přijata 9.11.1991 a po rozpadu Československé republiky byla opětovně publikována v Ústavě č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. Listina je nadřazená ostatním právním aktům, které se jí musí přizpůsobit a její ustanovení jsou vynutitelná. Lidská práva jsou také stanovena v ústavě samotné, hlavně v úvodních člancích a také v preambuli.

Každý člověk má přirozená práva, která existují nezávisle na rozhodnutí státu. Vydáním listiny se stát zaručuje, že lidská práva bude chránit. Absolutní lidská práva jsou především právo na život, právo nebýt mučen, právo nebýt držen v otroctví nebo nevolnictví, právo nebýt zbaven svobody a také právo na svobodu myšlení a náboženství.

Každý má právo při porušení jeho práv, žádat o soudní ochranu a to u nezávislých soudů.

Česká republika je vázána mezinárodními smlouvami, a tímhle se zařadila mezi státy, které uznávají hodnotu lidských práv a svobod. Také povinností České republiky je promítnout převzaté právní závazky do vnitrostátního zákonodárství, takže jsou mezinárodní smlouvy bezprostřední součástí právního řádu ČR.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř částí, kdy v první části je stručně popsána historie lidských práv a také základní pojmy, které se týkají základních lidských práv a svobod. Ve druhé části se zmiňuji o Všeobecné deklaraci lidských práv, kde je popsán vznik všeobecné deklarace a také výklad deklarace a dále jsou zde uvedeny mezinárodní dokumenty, které jsou pro Českou republiku závazné. V této části jsem mezinárodní dokumenty stručně charakterizovala. Třetí část obsahuje čl. 1. a také čl. 5-16. z Listiny základních práv a svobod, které jsou také charakterizovány. Ve čtvrté části uvádím případy porušování lidských práv a svobod, také vlastní pohled na danou věc a problematiku a snažím se navrhnout případné legislativní změny, kdy se jedná pouze o můj subjektivní názor.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE A ZÁKLADNÍ ZNAKY A POJMY LISTINY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD

1.1 Historie lidských práv

Vystopovat původ lidských práv je vděčný filozofický námět. Je to pramen všech světových náboženství a myšlenkových proudů minulosti, současnosti i budoucnosti v duchovním rozměru. Lidská práva sahají až do hluboké historie. Idea o tom, že lidé jsou od narození svobodní a rovnoprávní a že jim díky narození náleží řada přirozených práv, vešla do základů prvních ústavních aktů anglické, americké a francouzské revoluce let 17. 18.století. Každý stát, pokud se chtěl považovat za demokratický, zapisoval do ústav určitý výčet práv člověka a občana.

Přirozená rovnost a svoboda všech lidí byla vyřčena již antickými mysliteli Platonem, Aristotelem, stoickou filosofií a římskými právníky. Myšlenka rovnoprávnosti všech lidí, nezávisle na jejich národní, sociální a státní sounáležitosti, je spjata s úsilím řeckých a římských stoiků Zénona a Seneky, a také díky ideologům křesťanství.

Vývoj základních lidských práv sledují dokumenty, deklarace a charty, které jsou v historii lidských práv zdrojovými dokumenty.

Jsou to:

- Magna Charta Libertatum (1215)
- Petition of the Rights (1628)
- Listina práv (1689)
- Deklarace práv Virginie (1776)
- Deklarace nezávislosti USA (1776)
- Ústava USA (1787)
- Listina práv (Bill of Rights : 1789-1791)
- Deklarace práv člověka a občana (1789)
- Současné pakty o základních právech člověka

[1]

Po konci druhé světové války mělo mezinárodní společenství neustále před očima hrůzy, které se v té době děly, a chtěly zabránit jejich opakování. Mezinárodní společenství mělo připravit předběžnou deklaraci, ve které by byly zakotveny základní lidská práva a svobody, a proto byla ustanovena osmičlenná komise v čele s Eleanorou Rooseveltovou.

Dne 10.12.1948 přijalo OSN rezolucí č. 217/3 Všeobecnou deklaraci lidských práv a svobod. Tahle deklarace byla přijata všemi 52 tehdejšími členy Spojených národů. Tento den se od té doby každoročně připomíná jako **Mezinárodní den lidských práv**. [9]

Deklarace vyjadřovala shodu všech států o tom, co se rozumí pod pojmem lidská práva a svobody. ČSSR přistoupila k dohodě v říjnu 1968, avšak teprve po sedmi letech FS ČSSR dohodu ratifikovalo. V platnost byla uvedena r. 1976 publikováním vyhl. č. 120/76 Sb. Ke skutečnému naplnění přijatých závazků došlo až po 17.listopadu 1989. Základním ústavním zákonem, garantujícím dodržování lidských práv a svobod, se stala **Listina základních lidských práv a svobod** přijatá Federálním shromážděním (dále jen FS) ČSFR 9.11.1991.

FS tak učinilo dvěma legislativními akty. Prvním byl ústavní zákon uvozující Listinu, druhým listina sama. Listina je nadřazená ostatním právním aktům, které se jí musí přizpůsobit.

Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948, od samého začátku předpokládala, že bude doplněna jinými texty. Po obtížném procesu se jimi staly oba Pakty o lidských právech, schválené OSN 16.prosince 1966. Je to **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech**, který vstoupil v platnost 3. ledna 1976 a k lednu 1996 jej ratifikovalo 133 států. **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** vstoupil v platnost 23. března 1976 a ratifikovalo jej 132 států. [2]

V uplynulém století se státy přihlásily k mnoha dohodám, chartám a prohlášením, a tak by se zdálo, že vše směřuje k univerzální akceptaci myšlenky lidských práv. Ale na druhou stranu si můžeme všimnout, jak jsou lidská práva neustále porušována. Například v USA jsou rozsáhle porušována, protože je tam uplatňován trest smrti. U nás také katolická církev zpochybňuje lidská práva tím, že je možné umělé ukončení těhotenství, nebo v jiných státech euthanasie. [7]

Česká republika převzala práva a závazky, které k 31.12.1992 vyplývaly z mezinárodních smluv pro Českou a Slovenskou Federativní republiku a zůstala zachována mezinárodním právem stanovená a ústavním právem upravená povinnost České republiky promítnout převzaté právní závazky, obsažené v mezinárodních smlouvách do vnitrostátního zákonodárství, nebo přijmout odpovídající opatření jiného řádu. [5]

1.2 Listina základních práv a svobod

Listina základních lidských práv a svobod byla přijatá Federálním shromážděním ČSFR 9.11.1991. Po zániku České a Slovenské Federativní Republiky, byla Listina opětovně publikována usnesením České národní rady v Ústavě č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

„Federální shromáždění na základě návrhů české národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod.“ [8, s.16]

Listina garantuje občanům dodržování jejich základních práv a svobod. Listina je nadřazená ostatním právním aktům, které se jí musí přizpůsobit, je také přímo aplikovatelná a její ustanovení jsou vynutitelná. Představuje ústavní právo hmotné, ostatní normy ústavního práva mají povahu institucionální, organizační, procedurální.

Listina se skládá z šesti hlav a z 44 článků.

Hlava první – obecná ustanovení

Hlava první obsahuje 1 - 4 článek, ve kterých jsou obecná ustanovení, jako například čl. 1: Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Dále v následujících článcích se uvádí, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, náboženství. A další obecná ustanovení všeobecně známá.

Hlava druhá – lidská práva a základní svobody.

Obsahuje dva oddíly: Základní lidská práva a svobody a Politická práva. Hlava druhá, se týká článků 5 - 23. Oddíl první obsahuje práva a svobody, která se týkají svobod pohybu, pobytu, na vyznání, uměleckou činnost, právo vlastnit majetek, právo na vlastní projev, svoboda myšlení, právo nebyť mučen a jiné. Oddíl druhý obsahuje právo projevu, právo na informace, právo svobodného vyjádření písmem, tiskem, obrazem, petiční právo svobodně se sdružovat, shromažďovat na veřejných místech.

Hlava třetí – Práva národnostních a etnických menšin

Obsahuje články 24 a 25 a zaručuje občanům národnostních nebo etnických menšin právo na všestranný rozvoj, rozvíjení vlastní kultury a mateřského jazyka, právo na vzdělání v jejich jazyku.

Hlava čtvrtá – Hospodářská, sociální a kulturní práva

Obsahuje články 26 – 35. Tato hlava dává právo na soukromé podnikání, získávání prostředků na životní potřebu, rodičovství, děti mají právo na péči a výchovu, každý má právo na ochranu zdraví, ochrana těhotných žen.

Hlava pátá – Právo na soudní a jinou právní ochranu

Hlava obsahuje články 36 - 40 a dává práva ve věcech soudních. Je tam právo na nestranný a nezávislý soud, právo na odepření výpovědi, jestliže by způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, nebo osobě blízké. Dále také, že účastníci jsou si v řízení rovni a to, že jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy. Soudem je myšlen soud řádný s řádným soudcem.

Hlava šestá – Ustanovení společná

Obsahuje zbývající články a to 41- 44, ve kterých se praví, že každý cizinec vyskytující se na našem území, rozumí se Česká republika, nabývá automaticky práva obsažena v Listině základních práv a svobod.

Listina je nadřazena Ústavě ČR a od ní se odvíjí všechny ostatní zákony v České republice, proto se Listina promítá do všech zákonů, vyhlášek, prostě do celého práva.

[8]

1.3 Lidská práva

Lidská a občanská práva jsou nejen všeobecnou a nedotknutelnou hodnotou, ale také deklarací a realizací ústavního práva každé lidské bytosti nadané rozumem, svědomím a každého svobodného a demokratického státu, založeného na úctě k zásadám občanské společnosti a právního státu.

Historické vzory používaly jinou terminologii pro lidská práva. Například americké deklarace z roku 1776 hovoří o právech nebo o vrozených, přirozených právech. Francouzské Prohlášení z roku 1789 používá označení práva člověka a občana. Součástí rakouské ústavy z roku 1867 byl Státní základní zákon o obecných právech státních občanů. [2]

Lidská práva jsou práva jednotlivců, fyzických osob, člověka. Jsou zaručená v Listině a mezinárodních smlouvách, jsou „živá“, zcela reálná a v běžném životě uskutečnitelná, že ani stát nesmí překročit stanovené meze právně závazného statutu člověka a občana. [5]

Práva obsažená v mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách lze rozdělit do tří skupin, z nichž nejvýznamnější jsou práva, která nesmějí být omezena ani za války, ani za jiné mimořádné situace.

V první skupině jsou absolutní lidská práva a to právo na život, právo nebýt mučen, právo nebýt držen v otroctví nebo nevolnictví, právo nebýt zbaven svobody. Podle Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, je absolutním právem též právo na svobodu myšlení, uznání právní osobnosti a také právo na náboženství.

Druhá skupina jsou minimální práva, která se týkají postavení fyzické osoby v trestním řízení. Třetí skupinu tvoří podmíněná práva, jejich realizace může být podrobena určitým zákonným omezením (z hlediska ochrany práv druhých, veřejné bezpečnosti aj.). [5]

Mezinárodní dokumenty OSN hovoří o **lidských právech** ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948, v Paktech z roku 1966 o **politických a občanských právech, o hospodářských, sociálních a kulturních právech**. Konečně v rámci rady Evropy platí Úmluva o ochraně *lidských práv a základních svobod*. [2]

1.4 Práva a svobody

Práva jsou spojena s formulacemi, podle kterých má někdo právo určitým způsobem jednat, vybírat si obsah a formy svého jednání nebo nejednat. Obsah lidských práv je neodlučitelným komponentem každého právního řádu, protože právo je formou svobody lidí. [1]

Svobody jsou spojeny s ustanovením, ve kterých se jednotlivcům něco zaručuje a garantuje jako hodné ochrany a nedotknutelné. Jsou spojeny se zaručením autonomních prostorů, kam nebude veřejná moc zasahovat na rozdíl od práv s možností jednání a uplatňování nároků vůči státní moci. [1]

Práva a svobody jsou ústavně zaručené, jsou vymahatelné vůči státu prostřednictvím nezávislé soudní moci. Také jsou přímo realizovatelné (nelze je žádným způsobem omezit zákonem, to jsou práva absolutní). Vznikají přímo na základě Ústavy nebo mezinárodní smlouvy, nikoli z konkrétního právního vztahu vzniklého na základě právního aktu nebo úkonu.

Povinnosti občanů

S pojmem právo, souvisejí také určité povinnosti. Listina několik „ústavních“ povinností uvádí, (neboť je to kodex práv), a to např.: Povinnost absolvovat školní docházku po dobu, kterou stanoví zákon. Další povinností může být platit daně a poplatky, které stanovuje zákon. V Listině je zmíněno důležité omezení a to, že povinnost je možné ukládat jen na základě zákona při zachování lidských práv. [2]

Jistá práva, např. bytostní (právo na život, osobní svobodu, lidskou důstojnost a nedotknutelnost) jsou konkrétnímu člověku darovaná narozením, avšak jako celek jsou tato základní práva *nezrušitelná, nepromlčitelná, nezadatelná a nezcižitelná*. [1]

1.5 Subjekt a objekt

Subjekty základních lidských práv a svobod, jakož i politických, hospodářských, sociálních, kulturních a dalších práv rozumíme nositele oprávnění, která tvoří jejich obsah. Subjekty práv a svobod vymezuje listina diferencovaně, používá rozmanité pojmy jako např.: každý, nikdo, občan, cizinec, mladiství, děti, osoby zdravotně postižené, rodiče, ženy, zaměstnanci, obviněný, atd.

Pojem „každý“ je nejvíce vymezen, a chápe se jím každý člověk. Důležitý je i „občan“, čímž se myslí občan České republiky. [2]

Objekt je chápán jako něco, k čemu směřují práva a povinnosti, v určité míře oddaluje skutečný obsah a hranice oprávnění. Objektem v Listině jsou věci, výsledky tvořivé duševní činnosti, hodnoty lidské osobnosti (život, zdraví, důstojnost, čest, osobní svoboda) a určitá jednání, resp. výsledky jednání lidí. [2]

1.6 Ombudsman – Veřejný ochránce práv

Ombudsman je nezávislá a nestranná osoba, pověřená parlamentem k přezkoumání stížností proti nezákonnému, resp. nespravedlivému jednání či nečinnosti veřejné správy. Existence ombudsmana vede k tomu, aby nezávisle přezkoumal správní rozhodnutí neformální, časově a finančně nenáročnou cestou. Také má zmírňovat každodenní konflikty mezi občany a administrativou. Správní orgán musí umět svá stanoviska bezprostředně odůvodnit a jejich správnost veřejně obhájit.

Ombudsman zahajuje činnost na základě podání občana nebo také z vlastní iniciativy (včetně neohlášených inspekcí například ve věznicích) a také někdy i z podnětu parlamentu. [1]

Povinností ombudsmana je přistupovat ke všem problémům nestranně a nepodjatě a každou stížnost pečlivě a komplexně zvažovat tak, aby výsledek byl přesvědčivě uspokojivým přešetřením záležitostí usilujícím či směřujícím s taktem, citlivostí a odvahou k smírnému řešení všech sporů. [1]

1.7 Klasifikace základních práv a svobod

Základní práva lze klasifikovat z více hledisek protože nemají stejnou povahu a právní režim působení i přesto, že mají shodný přirozenoprávní základ. [2]

a) Klasifikace práv a svobod podle generací

Jde v podstatě o historický pohled na zpozitivňování přirozeného základu lidských práv. Tenhle proces můžeme rozdělit do čtyř generací, kde **první generace** se týká zejména 17. a 18. století. V té době byly dvě ideové představy a to pragmaticko – juristická (anglosaská) a idealisticko – politické (francouzské) představy a linie myšlení o lidských právech. V 17. století se začaly v anglickém právním myšlení rozvíjet garance osobní svobody, a to například ochrana před zatčením, práva obviněných, ochrana domovní svobody a majetku.

Ve Francii byla lidská práva brána nejprve filozoficky a následně byla předložena jako racionalistická idea lidské přirozenosti. V době 17. - 18. století J.J.Rousseau rozvinul požadavek revoluční obnovy politické svobody.

Ve **druhé generaci** jde o práva občanská, demokratická a koaliční nebo-li emancipační, která jsou spjata s masovými hnutími, jako boj za všeobecné volební právo před a po první světové válce.

Třetí generace obsahuje hospodářská, sociální a kulturní práva, která jsou úzce spjata s dělnickým a křesťansko sociálním hnutím v polovině 20. století.

Práva **čtvrté generace** jsou práva, která souvisí s problémy globalizace. Je to typické právo na životní prostředí, právo na mír, právo na smrt, právo na svobodné používání drog, práva kuřáků a nekuřáků, a také práva některých sexuálních menšin a mnohé další. [2]

b) Klasifikace podle statusu

Podle G. Jellinka a dle jeho díla Soustava subjektivních veřejných práv z roku 1892 se jednotlivec nachází díky své příslušnosti ke státu v několika polohách (statusech), ze kterých vyplývají nároky, které jsou označeny jako subjektivní veřejná práva. Máme čtyři statusy a

to negativní, pozitivní, aktivní a pasivní. Negativní kdy jsou uspokojovány individuální potřeby, a kde stát zasahovat nemůže. Pozitivní status je, že stát přiznává jednotlivci právní způsobilost k využívání státních institucí, jako je státní občanství, právní rovnost. Aktivní status, kdy je jednotlivci přiznána způsobilost vystupovat ve prospěch státu například volič. A nakonec status pasivní podle kterého je nemožné, aby existovala státem neomezená osobnost. Z toho vyplynuly povinnosti a určitá plnění vůči státu. [2]

c) Klasifikace podle pramenů a „změnitelnosti“

Zde je možno rozdělit práva podle toho kde jsou obsaženy a to buď v Listině, v Ústavě nebo také v mezinárodních smlouvách. Práva mohou být měněna a doplňována, ale nelze měnit jejich podstatu a mezinárodní smlouvy se nemůžou měnit vůbec. ČR může takovou smlouvu jediné vypovědět. [2]

1.6 Ochrana lidských a základních práv ústavním soudem

Vnitrostátně jsou všechna práva pod ochranou nezávislých obecných soudů. Základní lidská práva a svobody jsou pod ochranou Ústavního soudu České republiky se sídlem v Brně. Ústavní stížnosti může podat fyzická osoba, právnická osoba, politická strana nebo politické hnutí. Je důležité vědět, že fyzické i právnické osoby musí být v řízení před Ústavním soudem zastoupeny advokátem nebo notářem, a to i v případě, kdy účastník nebo vedlejší účastník má právnické vzdělání.

Fyzická osoba může podat stížnost, jde-li o porušení základních práv a svobod ve lhůtě do 60 dnů. Lhůta začíná běžet dnem, kdy nabylo napadené rozhodnutí právní moci nebo kdy došlo ke skutečnosti, která je předmětem stížnosti.

Katalog základních lidských práv a svobod, které jsou pod ochranou Ústavního soudu, tvoří právní normy, které jsou obsaženy:

- v Ústavě České republiky č. 1/1993 Sb.,(základní ustanovení)
- v Listině základních práv a svobod, vyhlášené pod č.2/1993 Sb.,
- v ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách, které jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem a Česká republika je jimi vázána. [5]

Mezinárodněprávní ochrana lidských práv

Na téhle úrovni zabezpečují právní ochranu lidských práv a svobod jednak Výbor pro lidská práva, Komise pro lidská práva a její subkomise pro předcházení diskriminace a ochranu menšin, Komise pro odstranění rasové diskriminace a Výbor proti mučení v Ženevě, jednak Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. [5]

Výbor pro lidská práva je oprávněn přijímat a projednávat oznámení jednotlivců, kteří tvrdí, že se stali obětí porušení některého práva uznaného v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Komise pro lidská práva se zabývá stížnostmi, v nichž se podávají spolehlivé důkazy o hrubém a typickém porušení jakýchkoliv lidských práv a základních svobod. Desetičlenný Výbor pro mučení, přijímá a projednává zprávy smluvních států o opatřeních přijímaných proti mučení. Může také zjišťovat skutečný stav v dotyčných zemích a doporučovat Komisi obecná opatření týkajících se mučení. Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace, přijímá stížnosti osob, které si stěžují, že se staly oběťmi rasové diskriminace. [5]

2 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

2.1 Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv je nezávazný dokument, obsahující nejznámější katalog lidských práv. Byla schválena Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948. Deklarace byla přijata 52 tehdejšími členy Spojených národů. Deklarace byla obranou proti opakování hrůz, které se děly během druhé světové války.

Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948, od samého začátku předpokládala, že bude doplněna jinými texty. Po obtížném procesu se jimi staly oba Pakty o lidských právech, schválené OSN 16. prosince 1966. Je to Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, který vstoupil v platnost 3. ledna 1976 a k lednu 1996 jej ratifikovalo 133 států. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vstoupil v platnost 23. března 1976 a ratifikovalo jej 132 států.

Česká republika převzala práva a závazky, které k 31.12.1992 vyplývaly z mezinárodních smluv pro Českou a Slovenskou Federativní republiku a zůstala zachována mezinárodním právem stanovená a ústavním právem upravená povinnost České republiky promítnout převzaté právní závazky do vnitrostátního zákonodárství. [5] [2]

2.2 Mezinárodní úroveň a mezinárodní dokumenty

Všeobecná deklarace byla doplněna o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a o Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Je v nich obsažena celosvětová úprava. [2]

2.2.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Je nejdůležitější lidskoprávní úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy a základem regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv v Evropě. Byla podepsána v Římě dne 4. listopadu 1950. Československo bylo roku 1992 vůbec prvním státem střední a východní Evropy, který se stal stranou Úmluvy. Pro Českou republiku závazná od 1. 1. 1993.

2.2.2 Evropská sociální charta

Sociální charta spadá pod Radu Evropy, která je samostatná organizace se 40 členskými státy. Hlavním cílem Rady Evropy je dosažení větší jednoty mezi jejími členy za účelem ochrany a uskutečnění ideálů a principů, které jsou jejich společným dědictvím, a usnadnění jejich hospodářského a sociálního pokroku, zejména zachováním a dalším naplňováním lidských práv a základních svobod. Evropská sociální charta z roku 1961 stanovila 19 základních práv a principů. V roce 1988 byla Evropská sociální charta Doplňovacím protokolem doplněna o další 4 body. Pozměňovací protokol z roku 1991 se zabývá zejména zlepšením mechanismu kontroly a zvýšení účinnosti Charty.

ESCH se také zabývá kvalitou, péčí a službami pro lidi se zdravotním postižením. Jejím cílem je zajistit aby lidé měli možnost účinně uplatnit právo na využívání služeb sociální péče, a také povzbuzovat účast jednotlivců a dobrovolných a jiných organizací při zakládání, nebo udržování takových služeb.

Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla Evropská sociální charta podepsána ve Štrasburku dne 27. května 1992. Dne 1. 1. 1993 ČR oznámila tajemníkovi Rady Evropy, že v souladu s platnými zásadami mezinárodního práva se považuje jako signatářský stát ESCH ze dne 18. října 1961. Dne 30. června 1993 Rada Evropy potvrdila, že Česká republika je považována za signatářský stát ESCH. S Chartou vyslovil souhlas Parlament ČR, prezident republiky chartu ratifikoval. Ratifikační listina byla uložena u Rady Evropy dne 3. listopadu 1999 a pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 3. prosince 1999. [8]

2.2.3 Charta OSN

Organizace spojených národů, byla přijata 26. června 1945 na mezinárodní *Konferenci Spojených národů o mezinárodním uspořádání* v San Francisku padesáti zakládajícími státy. K původním členům se později (po ustavení vlastní vlády) přidalo i Polsko, takže celkem je zakládajících států 51, včetně ČSR.

Charta zavazuje všechny členy, navíc ale výslovně uvádí, že závazky podle Charty mají přednost před závazky z jiných mezinárodních smluv (čl. 103).

Charta OSN obsahuje celkem 111 článků je rozdělena do 19 kapitol. Na začátku stojí preambule.

Kapitola I. Stanovuje cíle a zásady organizace, především udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a rozvíjení mezinárodních vztahů.

Kapitola II. Upravuje podmínky členství.

Kapitoly III. – XV. Popisují orgány Spojených národů a jejich pravomoce.

Kapitoly XVI. a XVII. Popisují zásady integrace do současného mezinárodního práva.

Kapitoly XVIII. a XIX. Upravují změny a ratifikaci Charty.

Těmito i dalšími mezinárodními úmluvami je Česká republika nejen vázána, nýbrž jsou bezprostřední součástí svého právního řádu.

2.2.4 Další smlouvy:

- 1) Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech
- 2) Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia
- 3) Úmluva o právech dítěte
- 4) Úmluva o politických právech žen
- 5) Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace
- 6) Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti
- 7) Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu
- 8) Úmluva o potlačení všech forem diskriminace žen
- 9) Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- 10) Úmluva č.111 Mezinárodní organizace práce o diskriminaci (zaměstnání a povolání) [2]

Vnitrostátně je rozsah mezinárodních smluv o lidských právech vymezen ustanovením článku 10 Ústavy české Republiky, podle něhož jsou bezprostředně závazné a před zákonem mají přednost pouze mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž

je Česká republika vázána, a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů. Také tyto jsou přímo závazné pro soudce Ústavního soudu při rozhodování o individuálních ústavních stížnostech. Mezinárodní smlouvy, které nebyly vyhlášeny a jsou pro Českou republiku závazné, tak v rozhodování Ústavního soudu aplikovatelné nejsou.

Do skupiny přímo použitelných ustanovení mezinárodních smluv náleží osm práv jednotlivců, která jsou absolutně nedotknutelná a od kterých nelze odstoupit ani za války, za mimořádné situace ohrožující život národa nebo jiného veřejného ohrožení státní existence. [4]

Podle Mezinárodního paktu o občanských a politických právech jde o tato práva: Právo na život; právo nebýt mučen nebo podrobován krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání; právo nebýt držen v otroctví či nevolnictví; právo na zákaz zpětné účinnosti trestního práva; právo na přiznání právní subjektivity; právo na svobodu myšlení, svědomí a vyznání; právo nebýt vězněn pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Podle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod jsou nedotknutelná tato práva: právo na život; právo nebýt mučen nebo podrobován krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání; právo nebýt držen v otroctví či nevolnictví; právo na zákaz zpětné účinnosti trestního práva; právo nebýt stíhán nebo potrestán za trestný čin, za který už byl jednotlivec odsouzen nebo z něhož byl osvobozen.

Absolutní práva lze uplatnit vůči komukoli, kdykoli a kdekoli.

V českém právním řádu se za obecně závazné považují jen ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy, v systému mezinárodní ochrany se do souborů instrumentů o lidských právech zařazují také mezinárodní smlouvy a jinak označené dokumenty podléhající ratifikaci nebo přístupu, ale též deklarace, prohlášení, rezoluce, doporučení, zásady, pravidla a jinak označené dokumenty, které nemají právně závazný charakter. [4]

Úmluva o právech dítěte

Ve všeobecné deklaraci lidských práv je psáno, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, že rodina jako základní jednotka společnosti a přirozeného prostředí pro růst a blaho zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. Dítě by mělo vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění a musí být připraveno žít ve společnosti vlastním životem a vychováno v duchu ideálů prohlášených v Chartě Spojených národů, a to zejména

v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity. Jak je uvedeno v Deklaraci práv dítěte přijaté Valným shromážděním Spojených národů 20. listopadu 1959, dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm.

Dítětem se rozumí každá lidská bytost do osmnácti let.

Úmluva o právech dítěte byla přijata v New Yorku dne 20. listopadu 1989 a pro Československo vstoupila v platnost dnem 6. února 1991. Úmluva byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb. a Česká republika je sukcesorem od 1. ledna 1993.

Valné shromáždění OSN vytvořilo v roce 1946 odbornou organizaci Dětský fond OSN (UNICEF), jehož hlavním úkolem je plnění Úmluvy o právech dítěte v oblasti zdravotnictví, výživy, vzdělání, zásobování vodou, hygieny, životního prostředí, žen v rozvoji a v dalších oblastech. [4]

Úmluva MOP o diskriminaci (zaměstnání a povolání)

Všechny lidské bytosti, bez ohledu na rasu, vyznání nebo pohlaví, mají právo pečovat o své hmotné blaho a o svůj duchovní rozvoj v podmínkách svobody a důstojnosti, hospodářského zajištění a rovných příležitostí. Jakékoliv rozlišování nebo dávání přednosti založené na rase, barvě pleti, náboženství, pohlaví, politických názorech, národnostnímu nebo sociálnímu původu se považuje za diskriminaci.

Úmluva byla vyhlášena pod č. 465/1990 Sb. A česká republika je sukcesorem Úmluvy od 1. ledna 1993. [4]

Úmluva o politických právech žen

Týká se zrovnoprávnění mužů a žen ve výkonu politických práv, kdy ženy jsou oprávněny hlasovat ve všech volbách za stejných podmínek jako muži. Jsou volitelné do všech veřejných voleb, oprávněné zastávat veřejné úřady a vykonávat všechny veřejné funkce za stejných podmínek jako muži, bez jakékoli diskriminace. [4]

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen

Diskriminace žen porušuje zásady rovnosti práv a respektování lidské důstojnosti, je překážkou pro účast žen na rovnoprávném základě s muži, zabraňuje růstu blahobytu společnosti a rodiny a znesnadňuje plný rozvoj možností žen ve službě pro jejich země a pro lidstvo. Diskriminace žen je činění rozdílu, vyloučení nebo omezení provedené na základě po-

hlaví jeho důsledkem nebo cílem je narušit nebo zrušit uznání, uplatnění žen, bez ohledu na jejich rodinný stav, na základě rovnoprávnosti mužů a žen.

Státy budou ve všech oblastech, zvláště v oblasti politické, sociální, hospodářské a kulturní přijímat veškerá opatření k zajištění plného rozvoje a povznesení žen, s cílem zaručit jim uplatňování a využívání lidských práv a základních svobod na základě rovnoprávnosti s muži. [4]

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

Pod pojmem mučení můžeme rozumět jakékoliv nelidské jednání, jímž je člověku způsobena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení s cílem získání informací nebo přiznání k trestu. Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Na rozdíl od jiných práv nejsou u tohoto práva stanoveny výjimky, a také není možné žádné odchylení od stanoveného zákazu. Jedná se tedy o **právo absolutní**. [4]

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia

Zločin genocidia se přičí duchu a cílům OSN a je zavrženíhodný civilizovaným světem, protože genocidium způsobilo lidstvu ve všech obdobích dějin veliké ztráty. Všechny státy, které přijaly tuto úmluvu musí zabraňovat zločinu genocidia a také ho trestat. Genocidiem se rozumí čin, který je spáchaný v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu a to formou usmrcením, způsobením tělesného ublížení nebo duševních poruch členů skupiny, uvedení do špatných životních podmínek, opatření aby se v takové skupině bránilo početí dětí a násilné převedení dětí do jiné skupiny. [4]

Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti

Válečné zločiny a zločiny proti lidskosti patří mezi nejzávažnější zločiny v mezinárodním právu a účinné potrestání zločinů proti lidskosti je důležitým činitelem k předcházení takovým zločinům, k ochraně lidských práv a základních svobod. Prostřednictvím této úmluvy se potvrzuje zásada, že neexistuje promlčení lhůta pro válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. [4]

3 ZÁRUKY ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV A SVOBOD ZAKOTVENÉ V PRÁVNÍM ŘÁDU

Listina základních práv a svobod zakotvuje základní lidská práva a svobody do oddílu hlavy druhé v čl. 5 až čl. 16. Listina tyto práva nezakládá, ale deklaruje jako přirozená práva existující nezávisle na listině. Dávají člověku právo na ochranu života a také na důstojný život ve společnosti, na svobodné rozhodování a také vyznání a charakterizují ho jako lidskou bytost hodnou rovného zacházení. Charakteristiku lidských práv stanovuje čl. 1, který říká, že lidská práva jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná.

3.1 Svoboda a Rovnost (čl.1)

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. [3, s.3]

Svoboda a rovnost jsou základním pilířem v důstojnosti a rovnosti v právech, neboť jde o pravidlo, podle kterého státní moc musí k lidem přistupovat z hlediska toho, že jsou „svobodní a rovní v důstojnosti a právech“.

Problematika svobody obecně není jen čistě právním problémem lidské bytosti, ale má také svůj širší mravní a náboženský rozměr. Každou svobodu lze vysvětlit, poukáže-li se na tři složky a to na subjekty svobodné, na restriktce či omezení od nichž jsou osvobozeny, a na to, co smějí či nesmějí svobodně učinit.

Rovnost důstojnosti je člověku dána tím, že je nadán rozumem, rozmyslem, vůlí k jednání a svědomím a je základní myšlenkou celé Listiny.

Rovnost v právech má podobu zákazu diskriminace. Všichni jsou si rovni a to bez rozdílu pohlaví, barvy pleti, náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Základní práva a svobody Listina zaručuje tudíž všem a to jak mužům, tak ženám bílým i černým či snědým spoluobčanům, česky mluvícím i nemluvícím subjektům, ateistům i třeba mohamedánům, demokratům i anarchistům, bohatým i chudým i ostatním kterým genealogie nic neříká.

Rovnost neboli rovnoprávnost se jeví jako suma stejných práv a stejných povinností všech při neexistenci jakýchkoliv právních privilegií. Budovat společnost materiálně si rovných lidí při objektivní nemožnosti rovnosti je neracionální a neefektivní a také neuskutečnitelné. Ale to nevylučuje existenci sociálně právního státu nebo ideu spravedlnosti. Rovnost lidí neexistuje, existuje pouze lidská svoboda, rovnost lidí v důstojnosti a rovnost lidí v právech. [2]

Nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod

Nezadatelnost znamená, že člověk nemůže postoupit svá práva a nesmí je zadat, dát do zástavy na určitou dobu (např. dlužník nemůže souhlasit se svým uvězněním).

Nezcizitelnost spočívá v tom, že je nelze převést za úplatu či darovat někomu jinému.

Nepromlčitelnost znamená, že nezanikají mlčením (neuplatněním nároku v určité lhůtě). Člověk o svá práva ve vztahu ke státní moci nemůže přijít, a ta se nemůže na promlčení odvolat.

Nezrušitelnost práv dokumentuje to, že státní moc může základní práva deklarovat, prohlásit, uznat, garantovat, ale nemůže je zrušit. [5]

3.2 Způsobilost k právům (čl. 5)

Každý je způsobilý mít práva [3, s.19]

Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost. Způsobilost k tomu aby měl občan práva a povinnosti vzniká narozením a tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se jako živé. Způsobilost k právům nám dává také způsobilost k povinnostem. Historickým předobrazem čl. 5 Listiny je rakouský OZ z roku 1811, který stanovil že každý je způsobilý nabývat práv za podmínek předepsaných v zákonech. Lze také odkázat na §18 téhož rakouského zákoníku, kde je stanoveno: „Každý člověk má vrozená, již rozumem seznatelná práva, a je ho třeba tedy považovat za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a výkon moci k ní směřující nejsou v těchto zemích dopuštěny.“ Tímhle je zdůrazněno právo každého na uznání jeho právní osobnosti.

Způsobilost k právům a povinnostem je vázána zletilostí, např. plná občanskoprávní a trestněprávní způsobilost k úkonům je dána osmnáctým rokem, taktéž právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.

Pojem práva a povinnosti jsou spolu úzce spjaty, a je nepochybné, že když má člověk dána práva, má také dány povinnosti. [2]

3.3 Právo na život (čl. 6)

- 1) *Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*
- 2) *Nikdo nesmí být zbaven života.*
- 3) *Trest smrti se nepřipouští*
- 4) *Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. [3, s.21]*

Každá lidská bytost má právo na život, a toto právo je chráněno zákonem už od okamžiku početí. Útoky, které ohrožují lidský život se posuzují jako trestné činy a postihují se sankcemi. Jsou to: vražda, vražda novorozeného dítěte, usmrcení z nedbalosti, ublížení na zdraví, loupež, rvačka, neposkytnutí pomoci, týrání svěřené osoby, opuštění dítěte. Zvláště závažnými trestnými činy proti lidskosti jsou genocidium, záškodnictví, teror, sabotáž.

Podmínky pro dovolené umělé přerušování těhotenství ve zdravotnickém zařízení na žádost, se souhlasem těhotné ženy jsou upraveny v zákoně č. 66/1986 Sb. a v prováděcí vyhl. Č. 75/1986 Sb. ve znění vyhl. Č. 467/1992. Kdo bez souhlasu matky usmrtí lidský plod, nebo s jejím souhlasem, ale jinak než způsobem stanoveným zákonem, dopouští se trestného činu. [2]

V této souvislosti vstupuje do popředí i euthanasie, což je velmi diskutovaný problém. Je to složitý problém obsahující právní, morální, náboženský, etický, zdravotní i politický rozměr.

V odst. 2 Listiny stojí „nikdo nesmí být zbaven života“ a odstavec 4 jasně stanovuje, že porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. Týká se to např. nutné obrany, krajní nouze, oprávněné použití zbraně, zvláště vojáků ve služebním poměru. [3]

3.4 Nedotknutelnost osoby (čl.7)

- 1) *Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.*
- 2) *Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. [3, s. 24]*

Nedotknutelnost je spíše zdůrazněný výraz zvýšené ochrany osoby, především ze strany státu a netýká se pouze fyzické nedotknutelnosti. Má i morální charakter. Nedotknutelnost ve své podstatě končí smrtí osob, ale i přes to všechno se zaručuje i za hranicemi jejího fyzického života. Například odnímání orgánů z těla se nesmí provádět u zemřelých, kteří za svého života prohlásili nesouhlas s darováním orgánů a také u zemřelých ve výkonu trest odnětí svobody.

Zásah do nedotknutelnosti připouští trestní řád v § 82 odst. 3 a v §83b osobní prohlídka. Osobní prohlídku lze vykonat, je-li podezření, že dotyčný má u sebe věc, která je důležitá pro trestní řízení. Člověk je povinen strpět osobní prohlídku i prohlídku zavazadel při cestování, což uvádí zákon o civilním letectví.

Podle Listiny nesmí být nikdo mučen, a ani podroben jinému krutému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu, což se netýká pouze soukromé sféry (týrání dětí, vymáhání dluhů fyzickým či psychickým mučením atd.), ale také státní sféry což jsou státní instituce a zvláště policie a její složky. [2]

Čl. 7 odst. 2 Listiny je převzat z čl. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, kde je spojeno s dalším ustanovením, že zvláště nebude nikdo bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo jiným vědeckým pokusům.

Trestní ochrana proti mučení a jinému nelidskému a krutému zacházení je zabezpečena v Trestním zákoně. Česká republika je vázána smlouvami a úmluvami, které také zabezpečují proti nelidskému zacházení a mučení. Jsou to Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání. A také Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Trestní zákon obsahuje ustanovení § 215 o týrání svěřené osoby, kterým je poskytnuta ochrana nezletilým dětem ale také osobám v péči druhých osob. [3]

3.5 Osobní svoboda (čl.8)

- 1) *Osobní svoboda je zaručena.*
- 2) *Nikdo nesmí stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.*
- 3) *Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržovat jen v případech stanovených v zákoně. Zadržovaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 24 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadržovanou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.*
- 4) *Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.*
- 5) *Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.*
- 6) *Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů. [3, s. 27-28]*

Osobní svoboda je spojena s právem na osobní bezpečnost a na osobní předvedení před soudce v případě zadržení. Ústavní soud vychází z toho, že ochrana osobní svobody představuje jedno z nejvýznamnějších základních lidských práv.

Nikdo nesmí být obviněn jinak než ze zákonných důvodů a způsobem který stanovuje zákon. [2]

Doba zadržení osoby byla v Listině prodloužena na 48 hodin namísto 24 hodin, ale do 24 hodin musí soudce zadržovanou osobu vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu. Zásadní ustanovení čl. 8 jsou právně závazné a limitující pro všechny orgány, zvláště pak pro Policii ČR, kdy nové lhůty 48 hodin a 24 hodin jsou ústavně závazné. Tyto limity mají být efektivní pro činnost české policie, aby se technicky přiblížila evropskému standardu (automatický systém informací z tranzitní kriminality, databáze evidence obyvatel, přestupků a trestných činů atd.).

Dobu domovní prohlídky nelze započítat do doby omezení osobní svobody podle čl. 8 Listiny. Domovní prohlídka je úkon trestního řízení a je přípustná pouze na písemný příkaz soudce. Osoba u níž má být prohlídka provedena je povinna ji strpět.

Zatknout obviněného je možno zatknout jen na písemný odůvodněný příkaz soudce a do vazby je možno vzít osobu, které bylo sděleno obvinění. Vazba je fakultativní, takže do vazby může, ale nemusí být vzat obviněný, jen jsou-li splněny podmínky. Obviněný smí být vzat do vazby tehdy, pokud jsou obavy že uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání, bude působit na svědky a mařit objasňování a také že by mohl pokračovat v trestné činnosti. [2]

Čl. 6 Listiny upravuje případy, kdy je možné zákonné držení osob, a to z důvodů aby se na příklad zabránilo šíření nakažlivé nemoci, toulání osob duševně chorých nebo osoby intoxikované ohrožující sebe nebo své okolí. [3]

3.6 Nucené práce a služby (čl. 9)

1) *Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.*

2) *Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na:*

- a) *práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávající trest nahrazující trest odnětí svobody,*
- b) *vojenskou službu nebo jinou službu stanovenou na místo povinné vojenské služby,*
- c) *službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelních pohrom, nehod nebo jiného nebezpečí, které ohrožují životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty,*
- d) *jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých.*

[3, s. 37]

Zákaz nucených prací těsně souvisí s řešením problému otroctví a otrocké práce, a kromě Listiny je zakazují také mezinárodní smlouvy, jimiž je česká republika vázána. Je to Ženevská úmluva o otroctví z roku 1929, úmluva Mezinárodní organizace práce č. 29/1930, o nucené nebo povinné práci (tato úmluva vstoupila v platnost pro Československou republiku až 30. října 1958). Povinné práce nesmí být v žádném případě užívány jako prostředek

politického donucování nebo politické výchovy nebo proti osobám, které mají jiné politické názory, také nesmí být použity metody mobilizace a používání pracovní síly pro účely hospodářského rozvoje, prostředek pracovní kázně, trest za účast na stávkách a také prostředek rasové, sociální, národnostní nebo náboženské diskriminace. [2]

Novelizací trestního zákona zákonem č. 152/1995 Sb. Byl zaveden **trest obecně prospěšné práce**, který může být uložen za trestný čin, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.

Podle § 18 zákona o požární ochraně, může velitel zásahu nebo velitel jednotky požární ochrany nebo obec vyzvat občany, aby poskytli osobní pomoc v souvislosti se zdoláváním **požáru**. Náhrada výdajů je upravena v §21. [3]

3.7 Ochrana osobnosti (čl. 10)

- 1) *Každý občan má právo aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*
- 2) *Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.*
- 3) *Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. [3, s. 40]*

Nepřipouštějí se svévolné nebo protiprávní zásahy do soukromí, rodiny, domova nebo korespondence dítěte ani protiprávní útoky na jeho čest a pověst. Dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým útokům a zásahům.

Svoboda projevu není bezbřehá, neboť je omezena chráněnými zájmy podle č. 17 odst. 4 Listiny a také ostatními ústavně zaručenými právy a svobodami. V tomto případě vzniká konflikt mezi svobodou projevu a právem na ochranu cti a dobré pověsti podle čl. 10 Listiny. Ústavní soud se k této problematice vyjádřil a konstatoval, že při střetu politického práva na informace a práva na ochranu osobnosti a soukromého života bude vždy věcí nezávislých soudů.

Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové a zvukové záznamy, které se týkají fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy, smějí být použity pouze s jejím svolením. [2]

Ochrana jména vyplývá z práva na jméno a tato problematika je upravena nově v zákoně č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, neboť rodinný život je zároveň soukromý život.

Ochrana osobních údajů se vztahuje na údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i fyzické a právnické osoby, pokud není zákonem nebo zvláštním zákonem stanoveno jinak. **Povinnost mlčenlivosti** mají zákonem stanovenou zejména soudci, státní zástupci, příslušníci Vězeňské stráže, kontrolori, notáři, advokáti, daňoví poradci, auditoři, zdravotničtí pracovníci, statističtí zaměstnanci, zaměstnanci orgánů státní správy, správci daně aj. [3]

3.8 Vlastnické právo, dědění, daně (čl. 11)

- 1) *Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.*
- 2) *Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.*
- 3) *Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*
- 4) *Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.*
- 5) *Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona. [3, s. 46-47]*

Každá osoba má právo pokojně užívat svůj majetek a nikdo nesmí být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a to za podmínek které stanoví zákon. Vlastnická triáda znamená, že každý vlastník má oprávnění předmět svého vlastnictví v mezích zákona držet, užívat a požívat jeho plody a užítky a také nakládat s ním. [2]

Nerostné bohatství, které je na území ČR je ve vlastnictví ČR a jeho ochranu a využití upravuje horní zákon č. 44/1988 Sb. Stát je také vlastníkem dálnic a silnic, ale místní komunika-

ce vlastní obec. Nelze zcizit lesy, vodní toky a plochy ve vlastnictví státu na území národních parků, ani nelze zcizit nemovitosti a nezastavěné pozemky na těchto územích.

Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného, nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv (sousedské právo podle § 127 obč. zák.).

Povinnosti vlastníků **jsou upraveny v různých zákonech a to v občanském zákoníku, v obchodním zákoníku, v živnostenském zákoně, v daňových zákonech, v zákoně o požární ochraně, v horním zákoně, ve stavebním zákoně aj.** [2]

Podle čl. 11 odst. 5 lze daně a poplatky ukládat jen na základě zákona, kdy soustavu daní tvoří daň z přidané hodnoty, daň spotřební, daň z příjmů, daň z nemovitostí, daň silniční, daň z dědictví a darování, k převodu nemovitostí a daně k ochraně životního prostředí.

Poplatky můžeme dělit na soudní, správní, místní, za rozhlas, za převoz přes státní hranice atd. Místní poplatky dělíme na poplatek ze psů, za lázeňský nebo rekreační pobyt, za užívání veřejného prostranství, ze vstupného, z ubytovací kapacity, za povelání k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst a částí měst. [3]

3.9 Nedotknutelnost obydlí (čl. 12)

- 1) *Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.*
- 2) *Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.*
- 3) *Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy. [3, s. 66]*

Porušení čl. 12 odst. 1 může založit skutkovou podstatu trestného činu porušování domovní svobody – kdo neoprávněně vnikne do domu nebo bytu jiného a nebo tam neoprávněně setrvává. Obydlím se rozumí obytný dům, byt, obytná místnost a ostatní prostory, které jsou

určeny k bydlení včetně uzavřeného příslušenství domu (půda, sklep, dvůr, garáž, zahrada). Do obydlí patří také chaty, obytné přívěsy a stavby pro dočasné ubytování jakou jsou hotely. Nemusí se jednat o věc ve vlastnictví oprávněného ale také to může být i pronajatý byt, dům. [3]

Domovní prohlídku je oprávněn nařídit příslušný předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Domovní prohlídku vykonává vždy **policijní orgán**.

Policista je oprávněn otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor a vstoupit do něj a provést potřebné zákroky, je-li odůvodněná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osoby a nebo hrozí-li větší škoda na majetku. Takové oprávnění má policista, pokud má podezření že se v bytě nachází mrtvola. [2]

Z judikatury: K domovní prohlídce, sp. Zn. I. ÚS 201/01, rozhodnutí ÚS č. 147/2001 Sb.r.us.

Ústavně zaručená základní práva a svobody zakotvená v Listině základních práv a svobod a v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod vztahují též na osoby právnické, přirozeně za plnění předpokladu, že to povaha věci umožňuje. Kogentní ustanovení § 83a trestního řádu vyžaduje náležité odůvodnění příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků a doručení tohoto příkazu tomu uživateli dotčených prostor nebo pozemku, jehož prostory mají být podle příkazu prohlédnuty. Z hlediska respektování ústavně zaručených základních práv a svobod je zřejmé, že příslušná domovní prohlídka může být provedena toliko v prostorách toho subjektu, který je v příkazu k ní řádně označen. [2, s. 296-297]

3.10 Listovní tajemství (čl. 13)

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou nebo jiným způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením. [3, s. 73]

Listovní tajemství se vztahuje na uzavřené listiny a jiné písemnosti, které mají jednotlivci ve svém oprávněném držení nebo jsou dopravovány poštou nebo osobou provádějící dopravu zásilek. Zaručena je také ochrana dopravovaných a zprostředkovaných zpráv, které jsou přenášeny telekomunikačními zařízeními a sítěmi. Daleko kontroverznější než listovní ta-

jemství je zejména elektronické tajemství, které je upraveno v zákoně č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů. [3]

Prolomení listovního tajemství a jemu obdobných je uplatňováno v trestním řízení soudním, což se také týká odposlechu a záznam telekomunikačního provozu. Jednou z mnoha výjimek porušení listovního tajemství je kontrola korespondence ve věznicích. [2]

3.11 Svoboda pohybu a pobytu (čl. 14)

- 1) *Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.*
- 2) *Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.*
- 3) *Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodů ochrany přírody.*
- 4) *Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.*
- 5) *Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem. [3, s. 77]*

K nejvýznamnějším zákonům, které regulují svobodu pohybu a pobytu patří zejména tyto: Zákon č. 133/200 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, Zákon č. 236/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, Zákon č. 329/21999 Sb., o cestovních dokladech a mnohé další zákony.

Žádná osoba nesmí být nucena k opuštění své vlasti, jinak by se mohlo jednat o trestní čin zavlečení do ciziny. Ve smyslu čl. 14 odst. 2 Listiny, čl. 12 odst. 2 Ústavy ČR a čl. 14 odst. 4 Listiny se státní občan České Republiky nemůže nacházet neoprávněně na území svého domovského státu. Podmínky pro vstup a pobyt cizinců na území ČR se řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a změně některých zákonů.

Trvalým pobytem se občana se rozumí adresa pobytu, kterou si zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání. Občan může mít pouze jedno místo trvalého pobytu. Z existence trvalého pobytu vyplývají určitá práva a povinnosti, které jsou zakotveny v právních předpisech. Svoboda pobytu jednotlivce může být omezena jedině soudem, který může uložit trest zákazu pobytu a za úmyslný trestní čin.

Občan má právo na svobodné vycestování do ciziny a na svobodný návrat do ČR, vycestovat však může jen s platným českým cestovním dokladem. Pobyt cizích státních občanů a osob bez státního občanství na území ČR je možný jen pokud mají platné povolení k pobytu. Na rozdíl od občana se státní příslušností ČR, který nemůže být vyhoštěn ani nucen nedobrovolně opustit svou vlast, tak cizinec může být vyhoštěn. [2]

3.12 Svoboda myšlení, svědomí, náboženského vyznání a bezvěrectví. (čl. 15)

- 1) *Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.*
- 2) *Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.*
- 3) *Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. podrobnosti stanoví zákon. [3, s. 83]*

Zákonná konkretizace čl. 15, odst. 1 Listiny je v § 2 zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. V české republice se k žádnému náboženství nehlásí 58% populace, věřících je jen 31,7 % obyvatelstva a zbylá procenta jsou nezjištěna.

Nikdo nemá právo určovat a omezovat svobodné myšlení a také náboženské vyznání každého člověka. Univerzity a vysoké školy byly už od středověku samosprávnými institucemi s různými privilegii v oblasti svobodomyšlného bádání. V této době tvoří osobní substrát vysoké školy členové akademické obce, tedy jak vědečtí a pedagogičtí pracovníci, tak i studenti těchto škol. Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je základní akademickou svobodou a je zákonně zaručena. [2]

Každý občan, který z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání odmítá vykonávat vojenskou základní službu nebo vojenské cvičení, je povinen vykonat civilní službu, kterou je povinen vykonat, neboť nenastoupení a vyhýbání výkonu je trestný čin. [3]

3.13 Svoboda náboženství a víry (čl. 16)

- 1) *Každý má právo svobodně své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadů.*

- 2) *Círky a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.*
- 3) *Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.*
- 4) *Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. [3, s. 84]*

Každý má právo své náboženství uctívat a také svobodně jej šířit, nebo může být bez náboženského vyznání. Vojákům v činné službě je zaručena svoboda náboženského vyznání a také účast na obřadech. Také ve věznicích se na nápravě podílejí též církevní organizace a zájmová sdružení občanů, kdy účast na obřadech je dobrovolná. Aby mohly vzniknout církve a náboženské společnosti je nutné, aby vznikly jako právnické osoby na základě registrace Ministerstvem kultury, a také je nutné aby její vznik byl podpořen peticí s podpisy minimálně 300 osob, které se k církvi hlásí a jsou občany ČR nebo zde mají trvalý pobyt.

Je stanoveno, že základní škola umožňuje náboženskou výchovu a rovněž je umožněno zřízení a činnost základních, základních uměleckých, středních a speciálních církevních škol a škol náboženských společností. Na vysokých školách je zaručeno členům akademické obce právo na různé filozofické názory a náboženské vyznání a také právo je šířit. [2]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV

V závěrečné části bych se chtěla zaměřit na problémy, které souvisí s porušováním lidských práv. Budu se snažit shrnout poznatky a objasnit své názory, které jsem získala během studia mnoha materiálů. Také navrhu určitá legislativní opatření, ale nepůjde o přesnou podobu změn, ale spíše chci vyjádřit svoje postoje a názory k dané problematice. Ve své práci jsem rozebrala nejvýznamnější lidská práva a to čl. 5 – 16 a také čl. 1. K většině mám své výhrady a praktické příklady jejich porušování.

Hned prvním problémem je svoboda a rovnost pro všechny. Bohužel rovnost lidí není možná, pokud nezačneme chápat a hlavně tolerovat určité etnické, rasové, náboženské odlišnosti druhých lidí. V naší zemi také neustále dochází k očividnému porušování lidských práv a je to každodenní realitou. Asi nejproblematictější je rómská menšina, diskriminace žen a porušování práv dětí, lidé s handicapem nebo-li zdravotně postižení, senioři a také lidé s odlišnou sexuální orientací. Neustále odsuzujeme skupiny, ale neposuzujeme lidi jako jednotlivce, což vede k převážné většině diskriminací.

Rómská menšina je diskriminována v oblasti bydlení, trhu práce, vzdělávání i před soudy. Zastaralý vzdělávací systém segreguje děti do zvláštních škol a v současné době je situace taková, že 50-70% absolventů zvláštních škol jsou romské děti a cca 80% romské populace tyto školy navštěvovalo a navštěvuje. Výbor pro práva dítěte doporučil ČR aby vyvinula větší úsilí směřující ke snížení diskriminačních praktik proti rómskému obyvatelstvu. Romské děti nebývají dostatečně připraveny na školní docházku, protože jsou handicapovány jazykovými problémy, a také podmínkami v nichž mnohdy žijí.

Pro zajímavost uvedu příklad: Zpráva z tisku: (Mf Dnes)

Romské dítě v ČR má prý 27krát vyšší šanci stát se žákem zvláštní školy než dítě neromské...Zvláštní školy navštěvují asi čtyři procenta dětí, což statisticky odpovídá výskytu lehké mentální retardace v populaci. Ale více než polovina žáků ZVŠ jsou děti romské, odhady uvádějí 60-80 procent. Je však nepřijatelné je označit za mentálně retardované! Jak je možné, že od zákonem nařízeného rozdělování dětí podle rozumových schopností se při aplikaci zákona dospělo k rozdělování dětí na romské a neromské? Kde je chyba? V Rómech, nebo základní škole? [6, s. 105]

Na druhou stranu si myslím, že by měla být povinnost, aby romské děti uměly alespoň základy českého jazyka, i když mají ze zákona právo užívat vlastní kulturu, jazyk a náboženství. V dnešní době jsou realizovány různé projekty, které mají pomoci v sociální integraci Rómů. Jedná se hlavně o vzdělání, nezaměstnanost, trvalé bydlení a také snížení kriminality, poskytování sociálních služeb zaměřených na Rómy jako na cílovou skupinu uživatelů. Nezbytným předpokladem úspěchu celého projektu je spolupráce místní samosprávy, neziskového sektoru, zástupců romské menšiny, poskytovatelů sociálních služeb, škol a dalších vzdělávacích institucí, městské policie i podnikatelského sektoru při zjišťování sociálních potřeb obce. Ale nejdůležitější je chuť, vůle a ochota Rómů, do integrace společnosti. Velmi často se stává, že je jim nabízen pomocný prst, ale oni chtějí celou ruku. Týká se to například sociálních dávek. Na sociálních dávkách mají mnohem více, než české rodiny. Odvažují se říci, že by měl být dán hraniční strop, aby byli donuceni si najít práci a snažit se tak žít svépomocí. Jistě je to velmi těžké, najít dobře placenou práci, ale mě osobně přijde, že jim to tak i vyhovuje, když nemusí chodit do práce. Najdou se i takoví, kteří mají práci za slušné peníze, a také několik takových znám. Takže dle mého názoru by to chtělo více iniciativy ze strany Rómů, a také více snahy se zapojit do připravovaných projektů. Měli bychom je posuzovat jako jednotlivce a ne jako skupinu. Všichni jistě nejsou stejní.

Lidé zdravotně postižení a také důchodci to mají v naší společnosti velmi těžké, a kolikrát bezohlednost a netolerance ze strany druhých jim jejich život ještě přitěžuje. Jsou obětmi surového násilí, a přetrvávají tendence odsouvání těchto lidí do ústavů. Jak se v dnešní době může stát, že člověk, který je slepý je okraden? Bezbranný starý člověk zmlácen pro pár stovek? Je v takovém člověku, který tohle udělá nějaká čest? I když jsou různá centra a také organizace, které se snaží těmto lidem pomáhat, tak především lidská tolerance jim pomůže, aby se cítili rovni s ostatními. Například sehnat práci je pro zdravotně postiženého velmi obtížné. Z celé České republiky jsou necelé dvě stovky inzerátů vhodné pro zdravotně postižené. Většinou se jedná o místa v call centrech, nebo v cínové dílně a také v mzdové účtárně. Postižení si ale moc vybírat nemůžou, neboť většina těchto míst je v Praze. Například ve Zlínském kraji není nabídka žádná. Zaměstnavatelé by podle mě neměli přijímat zdravotně postižené lidi jen z povinnosti, ale také z vlastní vůle, protože se mezi nimi najdou vysoce talentovaní a schopní lidé, kteří mají omezení jen v určitých aktivitách.

Diskriminace žen je také velmi diskutovaný problém, neboť ženy jsou nejčastěji oběťmi domácího násilí a diskriminovány v zaměstnání. Dostávají za stejnou práci nižší plat než muži a jejich možný pracovní postup je omezen tím, že jsou ženy a mají povinnost starat se o děti. Velmi často se můžeme setkat s diskriminačními inzeráty hledajícími na pozice, které mohou vykonávat převážně muži. Také přístup mužů k ženám je často povýšený a ženy jsou velmi podceňovány. I kdyby chtěly pracovat na vysokých postech a mít vysoké příjmy, tak by se musely vzdát spousty věcí, a to rodiny, dětí, partnera, volného času. Spousta vysoce postavených žen nemá děti, nemá partnera a většinu času tráví v práci. Proto je většina vysoce postavených pracovních míst obsazována muži. Také domácí násilí je na ženách dopouštěno čím dál tím víc. Většinou se ženy bojí nahlásit svého muže, a tak trpí domácí násilí, což většinou vidí i děti, které si z téhle zkušenosti také mnoho do života nevezmou. Naštěstí jsou zřizována centra pro matky s dětmi, pro ženy v nouzi, a také azylové domy pro matky s dětmi.

Další skupinou, kterou většinová společnost nepovažuje za sobě rovné, jsou lidé s opačnou sexuální orientací. Tito lidé se stávají posměchem pro druhé, lidé o nich mají různé předsudky, a také v běžném životě jsou znevýhodňováni a dlouho budou, dokud většina lidí nezačne opačnou sexuální orientaci tolerovat.

Porušování dětských práv je u nás velmi běžné a denně se můžeme setkat s případy týrání dětí a také násilí na dětech. Spoustu dětí si namísto vědomostí odnáší ze školy hrůzné zážitky šikany. Následkem toho, si spoustu dětí myslí, že násilí je prostě běžnou součástí života. Navíc je s tím spojen fakt, že domácí násilí je pro celých 16% našich dospělých občanů také běžnou záležitostí. Což děti většinou vidí, a také si dělají vlastní názor na násilí, což v nejhorším případě může vyvrcholit tím, že jej považují za zcela přirozenou věc. Spoustu dětí trpí šikanou od ostatních a mají strach se svěřit rodičům, a je možné že můžou spáchat sebevraždu, nebo si nějak ublížit. Učitelé, ale i rodiče jistě poznají, když s dítětem není něco v pořádku, tak by mu měli věnovat zvýšenou pozornost a zájem. Myslím si, že by ze strany školy a pedagogů měla být větší ochota se zapojovat do řešení problémů se šikanou, protože ve většině případů dochází ke zlehčování situace ze jejich strany a naprostému profesionálnímu selhání. V těchto případech bych zavedla také tresty pro pedagogy a pro školy, kde byl zaznamenán zanedbaný pedagogický dohled. Mohlo by se jednat o výpověď nebo okamžitě zrušení pracovního poměru, odvolání z funkce a také peněžitá úhrada škody vzniklé

zanedbáním náležitého pedagogického dohledu a v případě trestního práva by ublížení na zdraví z nedbalosti.

Podle zákoníka je za týrání svěřené osoby vyměřen trest odnětí svobody na šest měsíců až tři léta, pro toho, kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově. Kdo tento čin spáchá zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, tak bude odsouzen na dvě léta až osm. Osobně bych se snažila prosadit větší tresty za týrání dětí, neboť děti jsou nevinné a bezbranné a následky si ponесou celý svůj následující život. Také se velice často stává, že si do života odnesou stejné návyky, nebo negativní vlastnosti po svých rodičích, a také si budou myslet, že je násilí zcela normální a běžné. Právě proto se domnívám, že právě učitelé by mohli být velmi nápomocni odhalit domácí týrání dětí a také šikanu. Zvýšila bych trest odnětí svobody v případě týrání svěřené osoby minimálně o šest měsíců a to namísto šesti měsíců na dvanáct měsíců. V případě surového způsobu týrání bych namísto dvou let až osm let, stanovila hranici vyšší a to hranici pět let až deset. Tihle lidé by měli za svůj čin mít náležitě vysoký trest, protože dítě si zaslouží největší ohleduplnost.

Pohlavní zneužívání dětí je také velmi diskutovaný problém, a velmi ohrožuje zdravý mravní a pohlavní vývoj dětí. Podle § 242, odst. 1. je stanoveno, že kdo vykoná soulož s osobou mladší patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. I tady bych udělala určitou legislativní změnu a to, že bych zvedla taktéž hranici a to minimálně od tří let, namísto jednoho roku. Tohle je podle mě závažné porušení lidských a dětských práv, a pachatelé by měli mít odpovídající vysoký trest za takový zvrácený čin.

Kriminalita dětí a mládeže neustále roste, rostou problémy s drogami, toxickými látkami páchají silnou trestnou činnost a stále častěji se dopouštějí protispolečenského jednání a také jsou velmi promiskuitní. Tyhle činnosti jsou páhány neustále mladšími dětmi. Za mladistvé jsou považovány děti ve věku patnáct až osmnáct let. Za nezletilé jsou to děti do patnácti let. Trestní odpovědnost je u nás v současnosti stanovena na 15 let (počítá se po dosažení patnáctých narozenin). Dle mého názoru by se tato hranice měla snížit na minimálně na 14 let, a u velmi závažných případů na 13, protože si myslím, že v dnešní době jsou děti vyspělejší, a také, že ve čtrnácti letech ví, co dělá, stejně jako v patnácti. Pokud dítě ve čtrnácti letech zabije, tak jistě ví, co a proč to dělá, stejně jako kdyby mu bylo patnáct. Mnoh-

dy je odpovědnostní hranice patnáct let zneužívána. Děti jsou v některých sociálních skupinách a etnických menšinách k trestné činnosti přímo naváděny. S vědomím, že čtrnáctileté dítě nikdo nepotrestá, posílají rodiče své potomky krást. Otázka snížení trestní hranice se ale dostala do popředí především díky mladým vrahům a také díky tomu, že kriminalita mládeže neustále roste. Je těžké si představit, že například spolužák, který pod vidinou převýdělku zabije důchodce, bude nepotrestán. Ze statistiky kriminality mládeže v České republice vyplývá, že za posledních 20 let počet stíhaných mladistvých trojnásobně stoupl. Snížení trestní hranice by ani nebylo výjimkou ve standardu Evropské Unie, například v Severním Irsku je hranice trestní odpovědnosti stanovena na deset let, v Řecku na dvanáct a ve Francii na 13 let. Jistě je potřeba počítat s tím, že by snížení hranice přineslo určité problémy, jako například beztrestný pohlavní styk, nebo také pokud by dítě přišlo z vězení, tak špatné zařazení do společnosti, které by se dalo snížit tím, že by mu byly poskytnuty možnosti, jak se do té společnosti posléze zařadit. Ale myslím si, že je velmi nutné řešit otázku trestní odpovědnosti, protože je potřeba zamezit nárůstu kriminality mládeže.

Při porušení lidských práv bych také zvýšila odškodné. I když cena lidského utrpení je nevyčíslitelná, a nelze měřit penězi, tak jistá kompenzace by měla být. Jsou to např. pracovní úrazy, nemoci z povolání, služební úrazy, poškození pacienta při lékařském zákroku, škoda způsobená fyzickou osobou či zvířetem, náhrady škody při nehodách, ztráta na výdělku. Obětem, je poskytována jednorázová a nevratná peněžitá dávka k překlenutí tíživé situace, pokud jsou oběti nejzavrženějšího projevu trestné činnosti – násilných deliktů, tak dávka činí 60 tisíc, což je pomoc nedostatečná a není možné vykompenzovat vzniklou újmu. Právě proto, by mělo být zvýšeno odškodné, aby se poškození lidé mohli co nejdříve vrátit do normálního způsobu života.

Pachatel se v trestním řízení těší větší pozornosti než oběť. Smutné taky je, že obviněný se může automaticky spoléhat na odbornou právní pomoc advokátů. Oběti nemají dost sil a odvahy za svá práva bojovat, stát tváří v tvář násilníkovi.

Naštěstí existují organizace, jako je například **Bílý kruh bezpečí**, který bezplatně poskytuje odbornou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů, včetně morální a emocionální podpory. Také se snaží zvýšit informovanost občanů i veřejné správy o problémech obětí trestné činnosti. Pomáhají lidem v oblasti získávání peněžité pomoci od státu a také zprostředkování finanční pomoci z Nadačního fondu Filipa Venclíka.

Jelikož má člověk právo na důstojný život, tak by měl mít i právo na důstojnou smrt. V dnešní době je euthanasie velmi diskutovaný problém, a jelikož sem přečetla spoustu článků o euthanasii, tak sem dospěla k názoru, že za určitých podmínek přísně stanovených, bych euthanasii povolila. Každý člověk má mít právo volby to znamená také právo volby jak umře. České trestní právo dosud kvalifikuje úmyslné usmrcení jiné, zejména nemocné osoby, ať už na její žádost nebo ze soucitu jako vraždu. Pokud by nešlo nic jiného, tak aspoň povolit euthanasii v těch nejhorších případech. Například v Nizozemí, kde je euthanasie uzákoněna platí určitá pravidla, se kterými souhlasím. Jsou to například, že: nemocný musí být dospělý a psychicky k tomuto kroku kompetentní, dále musí o euthanasii požádat, svou žádost několikrát opakovat, a ta musí být písemně zdokumentována, dále musí nemocný nesnesitelně trpět a nemít naději na úlevu, přestože nemoc není smrtelná, dále je lékař povinen konzultovat stav nemocného s jiným nezávislým lékařem. Na druhou stranu je zde možnost zneužití euthanasie, kdy člověk může být k tomuto kroku donucen. Proto bych také stanovila přísné přešetření žádosti o euthanasii. Každý má jistě svůj pohled a názor na euthanasii, a tohle je pouze můj subjektivní názor, protože bych chtěla mít právo volby, jak na ložím se svým životem. Myslím si, že možnost euthanasie by měla za určitých podmínek existovat a to jako forma poslední možnosti pomoci, jako forma lidskosti a také úcty k lidské individualitě a k právu člověka rozhodovat sám o sobě.

Spoustu lidí se na pokraji sil raději spáchá sebevraždu než aby se trápilo. Snad by bylo důstojnější, kdyby měl člověk právo zemřít v blízkosti své rodiny, ač třeba ve spánku, ale s pocitem, že jeho utrpení nebude co nejdéle prodlužováno. Je také spousta případů, kdy sestřičky v nemocnici, už nemohly dále snést pohledy na trpící pacienty a samy jim pomohly ke smrti. Všude se mluví o právech na život, ale o právu na smrt a o důstojné smrti mluví málokdo. Tak jako si některá náboženství nepřejí transfuzi, tak si někteří lidé nemusejí přát umělé prodlužování jejich utrpení, které je bolestné a také nedůstojné a neumožňuje smysluplný pocit ze života a pacient sám o euthanasii požádá. Každý má právo volby, a tak si myslím že jednotlivec by se měl rozhodnout sám, jak se svým životem naloží. Umělé prodlužování života umírajícího se může zdát stejně neetické, jako nechtěné a předčasné ukončení života. Lékař má povinnost léčit, ale nemá právo prodlužovat utrpení.

ZÁVĚR

Lidská práva jsou nedotknutelná a náleží každému člověku. Existují nezávisle na rozhodnutí státu, a stát je zakomponoval do Ústavy a Listiny a jsou tedy základním principem českého státu. Stát se zavazuje tyto práva chránit a ctít.

Listina se stala součástí ústavního pořádku ČR a je jejím samostatným celkem. Listina odráží charakter a povahu jednotlivých státních útvarů a jejich režimů, které tu existovaly. V těchto dobách byla lidská práva potlačována a současná Listina na to reaguje. Bylo to Rakousko – Uhersko, Československá republika, Protektorát Čechy a Morava, ČSSR, ČSF. Bylo to i období tzv. druhé republiky, která se chtěla přizpůsobit nacistickému Německu, a byly tak odvráceny základní lidská práva a svobody. Za období německé okupace hrozila genocida, která postihla hlavně židy. Ústavy z let 1948 a 1960 kladly důraz na kolektivní stránku realizace některých práv a svobod ve prospěch diktatury totalitního systému. Výsledkem toho bylo celkové faktické popření a deformace individuálních práv a svobod. Demokratické změny v naší společnosti uskutečněné po roce 1989 se ústavně projeví i ve vzniku nové koncepce chápání základů právního postavení občanů. Výsledkem je ústavní zákon Federálního shromáždění č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské federativní republiky.

Lidská práva zaručují určitou sféru osobní integrity, a jsou spojena s podstatou člověka a jako takové, jsou absolutní a věčné. Největší důraz je kladen na právo na život, právo na osobní svobodu, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti. také právo vlastnit majetek, nedotknutelnost obydlí a také právo pohybu a pobytu. Jak sem se již zmínila, tak lidská práva zaručují určitou sféru osobní integrity, a je nutností aby tato sféra byla respektována ostatními občany, a aby do ní jiným nezasahovali.

Cílem mé práce bylo rozebrat zakotvení základních lidských práv v právním řádu ČR a také zmínit významné mezinárodní dokumenty. V poslední části mé bakalářské práce jsem uvedla příklady porušování lidských práv a také svůj subjektivní názor na určitou problematiku. Závěrem ke své práci bych chtěla dodat, že lidská práva jsou nám dána od přírody a pokud nezačneme ctít a tolerovat ostatní, tak bude neustále docházet k porušování lidských práv. Každý má právo na svůj vlastní názor, na svůj vlastní pohled, právo na jakékoliv náboženské

vyznání. Někdo je černý, někdo bílý. Někdo je bohatý někdo chudý, někdo je ateista, jiný zase mohamedán. Nechme každého, ať je čím chce. Pokud nedokážeme tolerovat práva a názory ostatních, tak porušování práv nikdy nepřestane. Díky zpracování své bakalářské práce jsem dospěla k mnoha názorům, které se týkají lidských práv a také sem si více všimla, jak jsou lidská práva porušována. Myslím si, že by mělo být více organizací, které se zabývají porušováním lidských práv a také které pomáhají obětem násilí. Hlavním faktem ale je, že by společnost měla být více tolerantní, vnímat všechny lidi jako rovnocenné, se stejnými právy, protože každý člověk má právo na důstojný život ve společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- [1] KLÍMA, Karel, a kol. *Encyklopedie ústavního práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. 776 s. ISBN 978-80-7357-295-2.
- [2] ZOUBEK, Vladimír. *Lidská práva - globalizace - bezpečnost*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007. 510 s. ISBN 978-80-7380-026-0.
- [3] FLEGL, Vladimír. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Praha : C. H. Beck, 1997. 237 s. ISBN 80-7179-149-0.
- [4] FLEGL, Vladimír. *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. Praha : C. H. Beck, 1998. 325 s. ISBN 80-7179-204-7.
- [5] FLEGL, Vladimír. *Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv*. Praha : C. H. Beck, 1997. 292 s. ISBN 80-7179-125-3.
- [6] BŮŽEK, Antonín, MICHALÍK, Jan. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělání*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 170 s. ISBN 80-244-0054-5.
- [7] HANUŠ, Jiří. *Lidská práva : nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 136 s. ISBN 80-85959-86-0.
- [8] *Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod*. Ostrava-Hrabůvka : Sagit, 2007. 190 s. ISBN 978-80-7208-617-7.

Internetové zdroje:

- [9] Oficiální internetové stránky Českého Helsinského Výboru [online]. [cit. 2008-04-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cislocclanku=2005020113>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Č.	Číslo
Čl.	Článek
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
Deklarace	Všeobecná deklaráce lidských práv
ESCH	Evropská sociální charta
Listina	Listina základních práv a svobod
Odst.	Odstavec
OSN	Organizace spojených národů
OZ	Občanský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů
Vyhl.	Vyhláška

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Všeobecná deklarace lidských práv

PŘÍLOHA P I: VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

Tato deklarace byla vyhlášena jako společný cíl pro všechny národy a státy, aby všichni jednotlivci a všechny orgány společnosti se snažili rozšířit úctu k právům a svobodám uvedené v deklaraci..

Čl. 1 - *Všichni lidé se rodí svobodní a rovni v důstojnosti i právech. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství*

Čl.2

1) Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozdílu rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

2) Dále nebude činěn žádný rozdíl z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž osoba náleží, ať jde o zemi nebo území nezávislé, nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

Čl.3 - *Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.*

Čl.4 - *Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo v nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.*

Čl.5 - *Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému ponižujícímu zacházení nebo trestu.*

Čl.6 - *Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.*

Čl.7 - *Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou zákonnou ochranu bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci.*

Čl.8 - *Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, jež jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.*

Čl.9 - *Nikdo nesmí být svévolně zatčen, zadržen nebo vyhoštěn.*

Čl.10 - *Každý má stejné právo, aby byl řádně a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, pokud jde o určení jeho práv a povinností nebo o jakékoli trestní obvinění proti němu.*

Čl.11

1) Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo být považován za nevinného, pokud není prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.

2) Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opominutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než jakého bylo možno použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.

Čl.12 - Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Čl.13

1) Každý má právo na svobodu pobytu a na volbu bydliště uvnitř určitého státu.

2) Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

Čl.14

1) Každý má právo v jiných zemích hledat a požívat tam azyl před pronásledováním.

2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně vznikajícího na základě nepolitických trestných činů nebo jednání, která odporují cílům a zásadám Organizace spojených národů.

Čl.15

1) Každý má právo na státní příslušnost.

2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.

Čl.16

1) Muži i ženy, jakmile dosáhli plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodu příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.

2) Sňatky mohou být uzavřeny pouze se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

3) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

Čl.17

1) Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.

2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

Čl.18 - Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo bohoslužbou a zachováním obřadů.

Čl.19 - Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

Čl.20

1) Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.

2) Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

Čl.21

1) Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.

2) Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

3) Základem vládní moci budiž vůle lidu; tato vůle má být vyjádřena pravidelně konanými a správně prováděnými volbami na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

Čl.22 - Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

Čl.23

1) Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

3) Každý, kdo pracuje, má nárok na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

4) Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat odborové organizace a přistupovat k nim.

Čl.24 - Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné omezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

Čl.25

1) Každý má právo na životní úroveň přiměřenou zdraví a blahobytu jeho i jeho rodiny, čítajíc v to potravu, šatstvo, bydlení, lékařskou péči a nezbytné sociální služby; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při pracovní nezpůsobilosti, při ovdovění, v stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

2) Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské či nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

Čl.26

1) Každý má právo na vzdělání. Vzdělání nechť je bezplatné, alespoň v počátcích a základních stupních. Základní vzdělání má být povinné. Technické a odborné vzdělání budiž obecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.

2) Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má pomáhat ke vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a skupinami rasovými a náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Organizace spojených národů pro zachování míru.

3) Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

Čl.27

1) Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, těšit se z umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výsledcích.

2) Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů vyplývajících z každé vědecké, literární nebo umělecké činnosti, jejímž autorem je.

Čl.28 - Každý má právo na to, aby vládl takový společenský mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody v této deklaraci byly úplně uskutečněny.

Čl.29

1) Každý má povinnost vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost.

2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachování práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

3) Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Organizace spojených národů.

Čl.30 - Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno, jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.